

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

BALOGH Sándor – MORENTH Péter

Magyarország gazdasági kapcsolatainak fejlesztése Afrikában
(stratégiai munkaanyag) – Készült a Magyar Köztársaság Kormányának felkérésére
– 2010. november 11.

Eredeti közlés/Original publication:

kézirat (2010)

Elektronikus közlés/Electronic publication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.280

Dátum/Date: 2013. április 26. / April 26.

Az elektronikus közlést előkészítette

/The electronic publication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

Balogh Sándor – Morenth Péter: Magyarország gazdasági kapcsolatainak fejlesztése Afrikában, *AHU MATT*, 2013, **pp. 1–17. old.**, No. 000.000.280,
<http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Az Afrikai Kutatási és Kiadási Program elektronikus archívumában

Kulcsszavak/Key words

magyar–afrikai üzleti kapcsolatok, kormányzati támogatás és a diplomáciai kapcsolatok fontossága, magyar részvétel az afrikai fejlesztésekben, az intézményrendszer megteremtése és a tudatformálás, szükséges kormányzati stratégia, korszerű diplomácia a gazdasági kapcsolatok támogatása céljából, megcélzandó ország-csoportok, kormányzati tennivalók, háttéranyagok: afrikai gazdasági mutatók, nemzetközi együttműködés és segélyezés, az EU és Afrika, magyar szerepvállalás Afrikában, a magyar gazdasági tevékenység szóba jöhető területei, Hungarian-African

economic relations, the importance of government support and diplomatic relations, Hungarian participation in the development projects in Africa, the institutional system and the creation of the awareness, required government strategy, up to date diplomacy in support of the economic relations, accountable groups of the countries, government agendas, international cooperation and assistance, European Union and Africa, Hungary's role in Africa, potential areas of Hungarian economic activity

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS, ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMENTUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/ writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikaisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

MAGYARORSZÁG GAZDASÁGI KAPCSOLATAINAK FEJLESZTÉSE AFRIKÁBAN

(stratégiai munkaanyag)

Készült a Magyar Köztársaság Kormányának felkérésére
2010. november 11.

Balogh Sándor – Morenth Péter

Kiindulási helyzet

Magyarország szubszaharai afrikai jelenléte jelenleg kimerül az Európai Unió volt gyarmattartó államai által meghatározott Afrika-politika passzív támogató, de inkább távolból szemlélő követésében. Ugyanakkor kifejezetten fejlődőnek minősül mind a politikai, mind a gazdasági kapcsolatok alakulása az észak-afrikai országokkal.

Általános megközelítés a nemzetállamok gyakorlatában, hogy a külpolitikai célok megvalósítása ma már elválaszthatatlan a külgazdasági érdekek érvényesítésétől, a világban a diplomácia szorosan összefonódik a külgazdasági tevékenységgel.

Az utóbbi hónapokban az Afrikával kapcsolatos hazai kormányzati felfogás pozitív irányban mozdult el. Ez annak is betudható, hogy Afrika az EU közös külpolitikájának központi célterületévé vált, különösen az EU–ACP partnerség és a nemzetközi fejlesztési együttműködés terén, és mint EU tagállam, ebből nekünk is ki kell(ene) vennünk a részünket.

Közvetve komoly biztonságpolitikai és geopolitikai érintettségünk és egyben érdekeltségünk áll fenn, így a migráció, a békefenntartás és a NATO kötelezettségünk kapcsán.

Külgazdasági értelemben Magyarország nincs olyan mértékben jelen Afrikában, különösen a szubszaharai térségben, mint volt valamikor.

Aktív kormányzati cselekvés hiányában sokszor partikuláris egyéni, gazdasági és civil érdekek vélt vagy valós képviselői között oszlik meg a magyar-afrikai kapcsolatrendszer.

A sikeres stratégia végrehajtásának záloga egy átgondolt és hosszú távú össz-kormányzati Afrika-politika kidolgozása kellene, hogy legyen, amit a magyar kormány teljes válszélességgel felvállal.

Stratégiai alapvetés

Kifejezett állami szándék és politikai döntés Afrika ügyében kifejezetten kívánatos, – „Tilt, Tűr vagy Támogat?” – és ehhez kapcsolódóan szükséges a végrehajtási munkaprogram megvalósításának előkészítése.

Ennek a megalkotandó végrehajtási programnak a külgazdasági vetületére teszünk szakmai javaslatot a szerintünk létező kormányzati lehetőségek és a szerintünk szükséges teendők összefoglalásával.

Intézményrendszer megteremtése és tudatformálás

A magyar kormánynak a gazdasági érdekeket szem előtt tartva nagyobb figyelmet kell(ene) fordítania arra, hogy afrikai jelenlétünk erősítése a kölcsönös előnyök alapján új impulzust adjon a magyar-afrikai kapcsolatoknak.

Afrika ügye nem csak külügyi vagy gazdasági kérdés, hanem komplex kormányfeladat. A szükséges szakmai összefogás szerintünk csak össz-kormányzati koordinációval biztosítható a jövőben, amelyben szerintünk szerepelnie kell(ene) egy „Afrika-ügyi Kormány-megbízotti (kormánybiztosi) Iroda” felállításának, illetve forrás nem lévén, egy költségtakarékos gazdasági képviseleti hálózat, például „Tiszteletbeli Kereskedelmi Tanácsos”-i hálózati rendszer kialakításának. *(Ezek a javaslatok természetesen más kontinensek piacainak vonatkozásában is felhasználhatóak.)*

Tehát az Afrika mint alternatív piaci kitörési pont irányába teendő lépések hatékonysága érdekében a Kormányzatnak meg kellene fontolnia egy Afrika-ügyi Kormány-megbízotti (kormánybiztosi) Iroda felállítását a 2011. január 1-től létrejövő Nemzeti Külkereskedelmi Hivatal keretei között *(az Afrika Holding szakértői az első 2 évben, amennyiben erre felkérést kapnak, térítésmentesen hajlandók ellátni az ezzel járó feladatokat és kötelezettségeket).*

A lehetőségek kiaknázásához intézményesíteni szükséges a magyar-afrikai kapcsolatokat. Lehetetlen minden egyes afrikai országban képvisellet létrehozni, de egy, az egész térségre kiterjedő tevékenységgel bíró, néhány fős, szakmailag felkészült, Afrikát nem csak hallomásból vagy térképről ismerő, Afrika iránt elkötelezett munkatársakat felvonultató iroda felállítása reális, megvalósítható és megvalósítandó célnak tűnik.

Ennek érdekében közvetlenül vagy akár outsourcing módszerekkel létre kell(ene) hozni az információalapú kereskedelemfejlesztési és beruhá-

zási tanácsadási intézményrendszer alapjait, egy kvázi „fejlesztési ügynökségi hálózat”-ot, illetve bővíteni kell a meglévő struktúrát.

A hazai politikai és gazdasági gondolkodásban tudatosítani kell(ene), hogy az Európai Unió határozott Afrika politikával bír. Az Unió ilyen célú pénzügyi támogatási programjai kiemelt támogatási keretet biztosítanak az újonnan csatlakozott államok Afrika iránti aktivitására és a társadalmi tudatosítás fontosságára, és ebből a keretből lehívható támogatási összegek megfelelő koordináció esetén bőven fedezhetnék az erre a célra az állami szereplők által fordítandó összeget.

Szükséges kommunikációs stratégia

Aktív és tudatos kommunikációt kell(ene) folytatni Afrika országainak politikai–gazdasági helyzetéről, az ottani üzleti lehetőségekről a magyar üzleti és civil szféra számára.

Állami segítséggel és a gazdasági diplomácia eszközeivel – felhasználva a civil szféra kapcsolatrendszerét, amely „jó-szóért” rendelkezésre áll –, kell(ene) az afrikai projektek támogatását biztosítani, különösen a projektek tervezési, kockázat-felmérési időszakában. Ilyen projektek nélkül az EU erre a célra létrehozott pénzügyi alapjai nem érhetőek el számunkra.

Információs csatornákat kell(ene) biztosítani a nemzetközi segítyezésből adódó pályázati lehetőségek figyelésére, pályázatok előkészítésére, ügyfélszolgálatot, B2B információs portált, zöld és/vagy kék számot kell(ene) működtetni. *(az Afrika Holding az első 2 évben vállalja ennek összes költségét).*

A gyakorlatias segítség magába foglalja rendszeres ország-jelentések elkészítését, intézményes segítségnyújtást a beutazási vízumok beszerzésében, indokolt esetekben akár szolgálati, kiemelt megbízások esetében diplomáciai útlevelel ideiglenes biztosítását, hiszen Afrikában nem veszik komolyan azokat, akiket saját országa sem vesz komolyan, fontos az állami „background”.

Korszerű diplomácia a gazdasági kapcsolatok támogatása érdekében

Az eddigiekben vázolt lehetőségek kiaknázására, illetve kötelezettségek teljesítésére a jelenlegi magyar külképviseleti rendszer nem alkalmas. Afrikának a Szaharától délre eső térsége jelenleg kívül esik a magyar külpolitika deklarált prioritás-rendszerén.

A régió negyvenhat országából mindössze kettőben – Kenyában és a Dél-afrikai Köztársaságban van minimális személyi állománnyal működő külképviseletünk. Összehasonlításképpen, a hazánkéhoz hasonló gazdasági-politikai helyzetben lévő Csehország tíz külképviseletet működtet a szub-szaharai régióban.

Magyar részről külügyminiszteri szintű látogatásra utoljára 1993-ban került sor, miniszterelnöki, illetve államfői látogatásra pedig magyar részről egyetlen példa sem akad a rendszerváltás óta, sőt, Sólyom László többször tervezett, meghirdetett, de mindig lemondott afrikai látogatásai sértődést generáltak több országban is!

Pedig az ilyen látogatások több célt is szolgálhatnának:

- deklarálnák Afrika iránti érdeklődésünket, nem csak az afrikai országok, hanem a hazai politikai, gazdasági szereplők irányában is („Támogat”),
- elősegítenék afrikai szavazatok megszerzését az ENSZ BT-be való aspirálásunk okán,
- hangsúlyt adhatnának EU soros elnökségünk okán az uniós célok elfogadásának, támogatásának.

EU tagságunk ellenére a magyar érdekek jelentős részének érvényesítése – elsősorban gazdasági téren – a jövőben is kétoldalú keretek között fog bonyolódni. A gazdaságfejlesztési célok elérése érdekében tehát a magyar kormánynak a jövőben afrikai partnereinkkel a kétoldalú kapcsolatok gesztusértékű és tartalmi fejlesztésére, illetve ennek keretében a szükséges feladatokkal és a helyi körülményekkel arányos személyi és technikai feltételrendszer kialakítására kitüntetett figyelmet kell fordítania.

Ehhez el kell készíteni a teljes afrikai térség gazdasági preferencia-térképét, az ajánlott országok listáját és az elérhető és hozzáférhető állami segítségek, források, valamint a speciális tudnivalók adatbázisát.

Törekedni kell korszerűbb, dinamikusabb afrikai gazdasági jelenlétre új formák (*utazó gazdasági nagykövet, helyi tiszteletbeli kereskedelmi képviselői hálózat, gazdasági road-show, kiállítások stb.*) bevezetésére. Ezt olyan országokra kell összpontosítani, ahol a legnagyobb a gazdasági növekedés, illetve meg kell találnunk helyünket a régiók főbb országaiban.

Javasoljuk a következő országok szerinti csoportosításokat egy-egy régióközponttal északról délre haladva:

- Algéria, Tunézia, Szudán, Egyiptom – Tunisz központtal;
- Mali, Szenegál, Mauritánia, Burkina Faso, Ghána, Guinea – Bamako központtal;

- Kongó, Demokratikus Kongó, Zambia, Mozambik, Nigéria – Kinshasa központtal;
- Dél-Afrika, Botswana, Angola, Namíbia, Madagaszkár – Pretoria központtal;
- Kenya, Uganda, Ruanda, Eritrea – Nairobi központtal

Az előbbieken javasolt központokban kereskedőházak felállítását javasoljuk a hazai vállalkozói réteg bevonásával.

Általános tennivalók kormányzati szinten:

- Ki kell/ene alakítani a kormány hosszabb távú Afrika-politikáját, de legalább is „Afrika-vízióját”, amelynek kidolgozása javaslati szinten folyamatban van az Afrika Holding-nál.
- Meg kell(ene) fontolni egy külön Afrika-felelős Kereskedelmi Kormánybiztos kijelölését:
 - = aki összefogja az afrikai piac feltárásának, régi kapcsolatok felelevenítésének szerteágazó tevékenységét, és a már helyi kapcsolatokkal bíró civil társadalmi szereplőket, az Afrikában élő magyarokat, „kalandorainkat” ismerve, őket forrás híján „dicsőséggel” motiválva,
 - = aki kialakítja hazánk afrikai gazdasági kapcsolatait felhasználva az uniós pénzügyi forrásokat, ezzel nem terhelve a magyar költségvetést, vagyis „más pénzen más munkaerejét” megvásárolva/felhasználva magyar kereskedelmi hálózatot állít fel Afrikában!
- Ki kell/ene alakítani egy információalapú kereskedelemfejlesztési és beruházási tanácsadási intézményrendszer alapjait, egyesítve az ITDH, Turizmus Zrt., BKIK, Afrika Holding Zrt., stb. szerepét. Ehhez lehet jó alap a felálló Nemzeti Külgazdasági Hivatal intézménye.
- Kormányzati szinten a megerősödött Afrika-figyelmet folyamatosan kell(ene) kommunikálni a hazai vállalkozói szféra számára. Ennek keretében például afrikai gazdasági hírportál létrehozása és fenntartása, képzések a vállalkozók számára a nemzetközi fejlesztési támogatások és pályázatok rendszeréről, stb. *(az Afrika Holding a BKIK szakmai támogatásával saját költségén vállalja ennek az elkészítését és fenntartását).*

– Jelenleg is működő kétoldalú fejlesztési programjainkat, illetve segélyezési politikánkat összhangba kell(ene) hozni az EU elvárásaival. Kisebb volumenű, lehetőségeinkhez alkalmazkodó programokkal *(például civil szervezetek, önkormányzatok, oktatási intézmények már futó programjainak állami szintű kommunikációjával, ezek erkölcsi, "ingyenes" támogatásával)* kell(ene), hogy hozzájáruljunk a közös elképzelések megvalósításához, ezzel teljesítve az EU ilyen irányú elvárásait.

– Jelentősebb afrikai országokkal fontos lenne a GVB-k magalakítása, a meglévő dél-afrikai GEM-t kell(ene) mihamarabb tartalommal megtölteni.

– Kereskedelemfejlesztési pályázatokon, afrikai lokális és nemzetközi tendereken való részvétel a régebbi EU tagállamok szervezeteivel, cégeivel „alvállalkozóként” a referenciák megszerzése céljából. Ezeknek a lehetőségeknek a feltárásához, lobbizáshoz fel kell(ene) használni az EU tagállamaiban tevékenykedő KGSZ-eket, diplomáciai, nemzetközi pénzügyi és szervezeti képviselőket is.

– Kezdeményezzük szakmai kerekasztal létrehozását a hazai vállalkozások nemzetközi fejlesztési együttműködési projektekbe történő minél hatékonyabb bevonása érdekében, így az ITDH, a JVSZ, a MGYOSZ, a VOSZ, a BKIK és az Afrika Holding Zrt. szervezetekkel, az európai KGSZ-ek részvételével, a nagyvállalatok képviselőinek, valamint szakértőknek a bevonásával.

– Cél, hogy a magyar cégek nemzetközi tevékenységükben megerősödjenek, a fejlesztési együttműködési projektekbe aktívan be tudjanak kapcsolódni – „alvállalkozóként”, megszerezve ezáltal mind a tényleges tapasztalatot, mind az elengedhetetlen és kikerülhetetlen referenciákat –, és tisztában legyenek a Millenniumi Fejlesztési Célokkal, aktív partnerek legyenek az EDF és egyéb nemzetközi pénzügyi alapok minél hatékonyabb felhasználása tekintetében.

– Legalább három olyan csoport van az Afrika-EU stratégián belül, amiben aktívan részt kell(ene) venni *(és amelyekben Magyarország eddig érdemben nem vett részt)*: Kereskedelmi és Regionális Integrációs Partnerség, Energia Partnerség, Tudományos és Információs Társadalom Partnerség. Hatékonyan, szakértők, akár a kialakítandó Tiszteletbeli Keres-

kedelmi Tanácsosi Hálózat bevonásával, akár civil szervezetek „erkölcsi” támogatásával, részt kell(ene) venni az Africa–EU Partnership programokban.

– A magyar önkormányzatokat be kell(ene) vonni a Development Cooperation Initiatives (DCI) lehetőségeibe, esetleg fejleszteni, így „háromoldalúvá”: – EU–magyar–afrikai – támogatni a Testvérvárosi Kapcsolatrendszert Afrikában is, majd ezt felhasználva szerezni meg először az „alvállalkozói” szerepet az afrikai programokban, utóbb pedig a referenciákkal felvértezve az EU Alapokhoz való direkt hozzáférést.

– Tiszteletbeli Kereskedelmi Tanácsosi Hálózat kialakítása Afrikában, és majd más kontinenseken is, a mindenkori külgazdaságért felelős kormányzati vezető irányításával. Hasonlóképpen a tiszteletbeli konzulok jól bevált nemzetközi gyakorlatához, csak ebben az esetben jutalékos vagy sikerdíjas önfinanszírozó rendszer lehetőségének megengedésével és a kellő tárgyalási engedélyezés és kormányzati meghatalmazások biztosításával.

– A kétoldalú politikai és ehhez kapcsolódóan a gazdasági kapcsolatok élénkítése magas szintű, államfői, országgyűlés elnöki látogatások beindítása és delegációk fogadása révén. A KüM tájékoztatása szerint Schmitt államelnök úr jövő év első felében Afrikába is tervez ellátogatni.

– Magyarország EU-elnöksége idejére stabil „Afrika-elképzeléssel” kell(ene), lenne érdemes felkészülni.

– Magyarországnak hatékonyabb részvétellel kell(ene) kivennie a részét az AU tevékenységéből, így legközelebb a Tripoli AU-EU csúcstalálkozón, 2010. november 28-29-én.

– Magyarországot vonzóbbá kell(ene) tenni az afrikai befektetők számára, hiszen ma már ilyenek is léteznek egyre növekvő számban!

Balogh Sándor és Morenth Péter
az Afrika Holding Zrt. képviselőjében

HÁTTÉRANYAGOK A STRATÉGIAI MUNKAANYAGHOZ

I. AFRIKA A GAZDASÁGI MUTATÓK ALAPJÁN

Általános megközelítésben Afrika gazdasági mutatói alapján talán a leginkább perifériára szorult térsége volt a világgazdaságnak, ugyanakkor a globális összkép egyre gyorsabb ütemben javuló tendenciát mutat.

A 20. század utolsó évtizedeiben valóban a marginalizálódás jelei mutatkoztak a kontinensen. Míg Afrika 1970-ben a világkereskedelem 3%-át adta, 1994-ben már csak alig 2%-át. 1990-től az afrikai gazdaságok összességükben javuló teljesítményt nyújtottak, és a fő gazdasági partnernél, az Európában lezajlott recesszió pozitívan hatott Afrika gazdasági növekedésére.

Az egyik legfontosabb afrikai szub-régiójában, a szubszaharai országokban az általános gazdasági mutatók (Világbank, 1997) közül figyelemre méltó az egy főre jutó GDP átlagos 525 dolláros összege, amely érték 2002-ben 2118 dollárra nőtt (Világbank, 2003), és 2003-ban 2394 dollár lett (Világbank, 2004).

Ez az adat 2008-ban egyes országokban tovább nőtt, Egyenlítői Afrikában volt a legnagyobb, 14 941 dollár, bár a 2009-re várt eredmény 8759 dollár. A régióbeli gazdasági fejlődés üteme biztató: 2004 óta minden évben eléri vagy meghaladja az 5 százalékot az afrikai kontinens 18 országában, és a világ húsz leggyorsabban fejlődő gazdaságának listáján nyolc fekete-afrikai ország szerepel. *A régió iránti érdeklődést mutatja például az a tény is, hogy ma már nem Tokió vagy Moszkva a világ legdrágább városa, hanem Angola fővárosa, Luanda!*

Az elvándorlás, a konfliktusok, a betegségek, valamint az infrastruktúra hiánya miatt azonban többen ismét a vészharangot kongatják. Új gazdaságpolitika és a fejlett országok nagyobb segítsége nélkül a Föld legszegényebb régiójának problémái folytán az afrikaiak a Nyugatot is és egyben hazánkat is eláraszthatják.

A gazdasági növekedés megtartása érdekében további reformokra lenne szükség a nagyon törékeny gazdasági alapok megerősítésére. Szakértők szerint a növekedést leginkább a gazdasági vezetés javítása és az árucikkek iránti kereslet fokozása erősíti elsősorban.

Az afrikai növekedésnek ugyanakkor számos rizikófaktor van, így például a HIV-vírus terjedése. Ugyanakkor az afrikai nemzeteknek szükséges lenne kinyitniuk a határokat a kereskedelem előtt, és ügyelniük kellene arra is, hogy változatosabbá tegyék a termelést annak érdekében, hogy védettebbek legyenek egy esetleges külső sokk vagy piaci visszaesés ellenében. Ezen kívül az említett országoknak több energiát és pénzt kell(ene) fektetniük az infrastruktúra fejlesztésébe, a jobb helyi energia- és közlekedési hálózatok megteremtése érdekében.

Nemzetközi együttműködés és segélyezés

A megváltozott geopolitikai rendszerben a magyar gazdaság szereplői számára új lehetőségeket hordoznak a nemzetközi közösség forrásai. A világ donor országai 2003-ban összesen 69 milliárd dollárt fordítottak fejlesztési támogatásra, ebből az ENSZ segélyszervei és a fejlesztési bankok közel 30 milliárd USD értékű projekt finanszírozásában vettek részt. A donorpolitikát végrehajtó intézmények döntően közbeszerzési és pályázati formában keresik meg és választják ki gazdasági partnereiket, beszállítóikat. Az OECD DAC összességében 41 ENSZ szervezetet, számos pénzalapot és kilenc egyéb szervet tart nyilván az IMF, a Világbank és a regionális bankok mellett.

A Világbank adatai szerint 2005-ben 35,1 milliárd dollár fejlesztési támogatás érkezett a kontinensre. Ez az összeg 2010-ben elérheti a 200 milliárd dollárt a G8-ak heiligendammi felajánlása alapján.

A magyar vállalkozások szinte minden érintett beszerzési ágazatban (építőipar, infrastruktúra-fejlesztés, áruszállítás, stb.) potenciális partnerek, alvállalkozók, beszállítók lehetnek a fejlesztési segélyek, a nemzetközi donorközösség forrásai helyi felhasználásának vonatkozásában. Az üzleti együttműködések nemcsak beszállítóként, de a DAC irányelveknek megfelelő PPP-programokban történő beruházóként is lehetőség nyílik.

II. AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS AFRIKA

Az EU Afrika-stratégiája

Az EU által 2005-ben elfogadott Afrika-stratégia célja, hogy átfogó, integrált és hosszú távú keretet biztosítson az EU-nak az afrikai kontinenssel való kapcsolatai kiépítésében. Az EU véleménye szerint Afrika helyzetének nemzetközi szintű megismerése jelentősen javult az elmúlt években, és a kontinens folyamatosan jelét adja a tényleges változásnak. Az Afrikai Unió és a NEPAD létrejötté, az Afrikai Regionális Gazdasági Közösségek megerősített szerepe, valamint a vezetők új generációjának megjelenése nemzetközi szinten változásokat idézett elő Afrikában. Mindezek következtében valószínűsíthetően megváltoznak az afrikai–európai kapcsolatok is.

Az EU Afrika-stratégiája első ízben kezeli Afrikát egy egységként. E stratégia értelmében az EU megerősíti a pán-afrikai intézményekkel folytatott párbeszédet. A stratégia teljes mértékben kiaknázza a Cotonou-i Megállapodás, a kereskedelemfejlesztési és együttműködési megállapodás, az euro-mediterrán partnerség és az európai szomszédságpolitika által kínált lehetőségeket is. Ezek a megállapodások kiterjednek az EU-nak a Szaharától délre fekvő afrikai országokkal, Dél-Afrikával és az észak-afrikai országokkal folytatott kapcsolataira egyaránt.

Az EU kibővülése a potenciális egyéni partnerek számát Magyarország szempontjából 26-ra emelte. A tagállamok megnövekedett száma azonban kihívást is jelent a segítségnyújtás koordinálása tekintetében. Az EU Afrika-stratégiája ezért a segítségnyújtás hatékonyságát és a segítségnyújtók koordinálását az elkövetkező évek prioritásaként kezeli.

Az EU Afrika-politikája

Az EU és tagállamai többsége számára a szubszaharai régió kiemelt jelentőséggel bír mind a mai napig.

Az EU és tagországai mellett a nemzetközi élet főbb szereplői közül különösen Kína, India és az Amerikai Egyesült Államok, de Brazília, Japán és Oroszország is egyre nagyobb figyelmet fordít a nagyméretű, de alacsony igényű, növekvő, de egyelőre kis vásárlóerővel rendelkező afrikai piacra. A felsorolt államok folyamatosan keresik a lehetőséget a piac mobilizálására (például privatizációval, infrastrukturális programok megvalósításával és segélytámogatásokkal).

Az EU tisztában van a földrész hatalmas nyersanyagkészleteinek – így a kőolaj, a földgáz, az arany, a gyémánt, a réz, a kobalt, a nemesfa stb. – és az ehhez kapcsolódó koncessziós lehetőségeknek a jelentőségével. Egyes trópusi mezőgazdasági termékek importja, például a déligyümölcsök, kávé, tea, vágott virág és hal szintén kiváló üzleti lehetőséget jelentenek.

A gazdasági szempontok mellett az EU tagállamainak jól felfogott érdeke – és az egyre szélesebb körben elterjedt vélemény szerint morális kötelessége – a térség stabilizálása, humanitárius problémáinak kezelése. A szegénység, a nyomor által indukált illegális menekültáradat ugyanis a földrajzi közelség miatt közvetlenül érinti a tagországokat, így már Magyarországot is.

III. MAGYARORSZÁG SZEREPVÁLLALÁSA

Magyar–afrikai kapcsolatok az EU integráció után

Magyarország európai integrációja nemzetközi kapcsolatai történetében is fordulópontot jelent. Hazánknak az uniós játékszabályok tiszteletben tartása mellett nemzeti érdekei minél hatékonyabb érvényesítésére kell törekednie. Az Európai Unió tagállamaként hazánk Afrika-politikája új kereteket kapott, és másfél évtized után visszakerült az ország politikai és gazdasági térképére.

Ennek részeként kiemelt figyelmet kellene fordítani Magyarországnak nemzetközi – ez esetben hangsúlyosan afrikai – kapcsolatrendszerének újragondolására. Magyarországnak az eddigieknél fokozottabban kell(ene) részt vennie a közösségi fejlesztési politikában, hiszen afrikai gazdasági jelenlétünk minimális. Ezt indokolja többek között az is, hogy az Európai Unió Fejlesztési Alapjához (EDF) 2010. január 1. óta hozzáférünk, azaz a programokban tevékeny szerepet is vállalhatunk. Ez alternatív lehetőség a magyar vállalatok előtt a szűkülő európai piacból való kitörésre.

Ebben az összefüggésben nyilvánvaló, hogy például a szubszaharai térség kitörési pont lehet a magyar gazdaságfejlesztési elképzelések számára, a régió új piaccá, befektetési célterületté válhat a magyar nagy-, kis- és középvállalkozók számára. A külpiaci fejlesztés, a magyar export növelése mellett a szubszaharai együttműködés multilaterális politikai sikereket jelenthet a Magyar Köztársaság kormányzata számára, és számos olyan új gazdasági lehetőséggel kecsegtet, amely az ázsiai és európai piacon

kivitelezhetetlennek tűnhet. Erre lehetne jó példa a 2009. november 26-n aláírt GEM (Gazdasági Együtműködési Megállapodás) a Dél-afrikai Köztársasággal, bár a szerződés részletei számunkra nem ismertek, és a végrehajtásáról sincsenek egyelőre információink.

Magyarország uniós tagsága jelentős változást hozott az afrikai országokkal való kapcsolatainkban. A Cotonou-i Megállapodás részeseiként ugyanis tagjai lettünk egy állandó, strukturált érintkezési mechanizmusnak, amelyen keresztül alkalmunk nyílik egymás kölcsönös és jobb megismerésére. A magyar gazdasági, szakmai és civil szereplők számára is lehetővé válik egy realisabb és közvetlenebb afrikai kapcsolatrendszer kiépítése.

EU-tagként donor-kötelezettségeket is fel kell vállalnunk, elsősorban az EDF forrásaihoz való hozzájárulás formájában. A 10. EDF-be Magyarország mintegy 125 millió eurót (35 milliárd forintot!) fizet be 2013-ig. Hozzájárulásunk egy része csak akkor „nyerhető vissza”, ha a magyar gazdasági, szakmai és civil szervezetek is pályáznak a csatlakozás révén számunkra is megnyíló uniós ACP programokra.

Egyelőre egyetlen ilyen pályázat benyújtásáról sincs tudomásunk, vagyis Magyarország nettó befizető helyzetben van, bár megfelelő afrikai kapcsolatrendszer és programok esetén ezekből az alapokból a befizetettnél jóval nagyobb összeget is igényelhetnénk, ezzel nemhogy hiányt, hanem többletet okozva a költségvetésben. Ennek koordinálását, az idevágó információk összegyűjtését és célzott továbbítását is elvégezhetné az Afrika-ügyi Kormánybiztosi Iroda.

Az EU Afrika Stratégiájának nyolc ún. partnerségi pontja van, (*Béke és Biztonság Partnerség; Demokratikus Kormányzás és Emberi jogok Partnerség; Kereskedelmi és Regionális Integrációs Partnerség; Millenniumi Fejlesztési Célok Partnerség; Energia Partnerség; Klímaváltozás Partnerség; Migráció, Mobilitás és Munkavállalás Partnerség; Tudomány, Információs Társadalom és Úrkutatás Partnerség*) de Magyarország csak kettőben vesz részt, a Béke és Biztonság, valamint a Migráció, Mobilitás és Munkavállalás partnerségben.

Már van munkamódszer, vannak munkacsoportok, a finanszírozás kérdései pedig időközben kezdenek tisztázódni. Annak ellenére, hogy 2004 óta tagja Magyarország az EU-nak, az EDF-hez való hozzáférés egyelőre a magyar vállalkozásoknak rendszeridegen, és így a források döntő többségét nyugat-európai cégek viszik el. Ennek javítása érdekében kívánatos lenne a brüsszeli jelenlétet növelni, illetve a már meglévő lobbierőket koncentrálni, célzottabban, hatékonyabban felhasználni.

Magyar vállalatok is pályázhatnak

Az Európai Unió tetemes összegeket áldoz Afrika felzárkóztatására, amit pályázatok és közbeszerzések útján a magánszektornak osztanak ki, magáncégeknek keresztül juttatnak el Afrikába, ebben magyar vállalatok egyelőre semmilyen sikert nem értek el!

Magyarország a 2008–2013-as ciklusban már az alap befizetője lett, és így részt vehet annak tevékenységében, vagyis a fejlesztési projektek az EDF forrásainak lehívásával nyitva állnak a vállalkozó szellemű magyar cégek előtt is. A magyar cégek az EDF keretében meghirdetett projektekre a 10. keretprogram meghirdetésével pályázhatnak, többek között afrikai munkák elnyerésére is. Ez jelentős exportfejlesztési és finanszírozási esélyt nyújt az afrikai piacokon megjelenő vállalatoknak, egyben alkalmas az ország gazdasági és diplomáciai imázsának az erősítésére, hiszen például célunk az ENSZ BT tagság elnyeréséhez az afrikai országok 52 szavazatának megnyerése.

A kezdeti időszakban a magyar cégek várhatóan csak csekély mértékben tudnak forrásokat elnyerni ebből a keretből. Ennek oka, hogy a pályázatoknál stratégiai szempontból előnyben vannak a korábbi projekteket elnyerő és egykori gyarmattartó szerepükből adódóan a helyi viszonyokat ismerő régi tagállamok vállalatai, amelyek már rendelkeznek a részvételhez elengedhetetlenül szükséges referenciákkal.

Így, referenciák híján, nagyon kevés magyar vállalat képes teljesíteni egyáltalán a pályázati kiírások feltételeit, azonban, mint korábban rámutattunk, lehetőség nyílna eleinte beszállítóként, „alvállalkozóként” részt venni a munkálatokban.

IV. MAGYAR–AFRIKAI GAZDASÁGI KAPCSOLATOK

A nyolcvanas évek óta lényegesen „elhidegültek” a kétoldalú gazdasági kapcsolatok Magyarország és az afrikai országok között. Ennek ellenére Afrika továbbra is fontos partner Magyarország számára: 2005-ben a kereskedelmi forgalom elérte a félmilliárd dollárt, amit a Külügyminisztérium adatai szerint túlnyomó részt a magyar export tett ki.

Magyar kkv-k is próbálgatják szárnyaikat a fekete kontinensen, de eddig kevés cég járt sikerrel, hiszen Afrikában igen nehéz sikeressé tenni egy vállalkozást. A legnagyobb problémát az informális gazdaság és a korrupció je-

lenti, bár kellő helyismerettel és a fogadó ország adminisztrációjának megértésével áthidalhatóak ezek a nehézségek. Ebben megfelelő koordinációval felhasználhatóak például a civil szervezetek már évek óta meglévő kapcsolatrendszerei vagy a hazánkban a korábbi évtizedekben végzett afrikai diákok ezreinek Magyarország-szeretete, illetve kapcsolatrendszerei is.

Szükséges lenne kormányzati szinten is a jó példákat mutatni, ezzel is ösztönözve a gazdasági szereplőket az alternatív piacok irányába való fordulásra *(az Afrika Holding az Afrikai-Magyar Egyesülettel együttműködve keddenként heti rendszerességgel számol be ezekről az eredményekről és lehetőségekről a Gazdasági Rádió hullámhosszán, illetve az AfriPORT.hu hírportálon keresztül).*

Gazdasági szempontból többek között a következő tevékenységi területek jöhetnek szóba, amennyiben azt a magyar fejlesztési politika kormányzati szinten támogatni fogja:

1) Kereskedelem

- biztonságtechnikai és védelemgazdasági termékek, felszerelések, katonai elektronika, rendészeti felszerelések,
- bútorok, világítótestek,
- élelmiszer-feldolgozó és csomagológépek, alkatrészek,
- feldolgozott élelmiszerek, konzervek, bor, pezsgő, üdítőital, energiatalkok, italporok, magas árfekvésű luxus-élelmiszerek (libamáj, szalámi, sonka),
- gépjármű-alkatrészek,
- gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök,
- háztartási cikkek, eszközök, és háztartási vegyipari termékek, tisztítószerrek, kozmetikumok,
- vegyipari segédanyagok, adalékok,
- vetőmag, növényvédő szerek

2) Szolgáltatások

- energetikai beruházások,
- infrastruktúra-tervezés, és kivitelezés, útépités, vasút-modernizálás,
- környezetvédelemmel kapcsolatos szaktanácsadás,
- mezőgazdaság: öntözőrendszerek telepítése és üzemeltetése, haltenyésztés, fásítási szaktanácsadás, gombatermesztés, biotechnológia, agrometeorológia, vágóhidak tervezése és üzemeltetése,

- oktatás (posztgraduális és távoktatás), önköltséges technikus-képzés, tananyag-fejlesztés,
- térképészet, távérzékelés, térinformatika,
- turizmus, idegenforgalom teljes vertikuma,
- fenti, és további területekre szakember kiejánlás és szakember export

3) Technológia-transzferek

- nyersanyagkészletek feldolgozásában alkalmazható know-how-k, kutatási és fejlesztési ismeretek, műszaki technológiák, mérés technika, bányatechnika, tárolási, tisztítási és szállítási metodikák, ellenőrzési és bányabiztonsági rendszerek,
- IKT szektor teljes vertikuma,
- orvosi és gyógyászati technológiák átadása területén, így az HIV/AIDS vírus leküzdése érdekében a speciális „AIDS tapasztar” minél szélesebb elterjesztésével,
- trópusi mezőgazdasági termékek feldolgozása területén: csomagoló és feldolgozó technológiák, kulcsrakész üzemek előkészítése és átadása, élelmiszer-feldolgozási módszerek, tartósítás, szárítás, palackozás, alkohol-készítés, halászati és baromfi üzemek stb.,
- vízgazdálkodás és víztisztítás: tervezés és szaktanácsadás (tározók és gátak, víztisztító telepek, belvizek lecsapolása, hidrogeológia, stb.),
- környezetvédelmi és hulladékgazdálkodási technológiák átadása és megoldások kiszállítása